

Antisemittismens skiftende former

Klassekampen, 27. jan. 2024

[DEBATT HISTORIE](#) Øivind Kopperud (Forsker, HL-senteret)[27. jan.](#)

I Klassekampen 15. januar skriver professor emeritus Øystein Rian blant annet om antisemittisme. Jeg deler selvsagt Rians fortvilelse over alle de sivile lidelsene vi nå ser på Gazastripen, slik jeg også var fortvilet over Hamas sitt angrep på israelske sivile 7. oktober, men det hjelper ikke da å skrive en forenklet og til dels feilaktig historiefremstilling.

Selv om antisemittismen har sittet dypt forankret i europeisk kristen kultur, er det dessverre ikke bare i Europa at antisemittismen har vært fremtredende. Den tidligere presidenten i Iran, Ahmadinejad, er vel kanskje det beste – eller det verste – eksempelet på dette, også i vår egen tid. Selv om konflikten mellom israelere og palestinere handler om svært mye forskjellig, har antisemittiske forestillinger inngått i motstandskampen til palestinere, fra stormuftien Amin al-Husseini til Hamas.

To av de viktigste komponentene i moderne antisemittisme etter Holocaust, er Midtøsten-konflikten og økonomiske kriser. Øker konfliktnivået i den israelsk-palestinske konflikten, øker antisemittismen. Er det økonomiske nedgangstider, øker antisemittismen.

Et annet poeng hos Rian er at araberne er den største semittiske folkegruppen.

«Øker konfliktnivået i den israelsk-palestinske konflikten, øker antisemittismen»

Selve begrepet antisemittisme har alltid handlet utelukkende om jødene. Begrepet – antisemitismus – som ble popularisert av den tyske journalisten Wilhelm Marr på 1870-tallet, var da en form for politisk doktrine og ideologisk retning – rettet mot jødene og deres påståtte

negative påvirkning av samfunnsutviklingen. «Semittisme» ble assosiert med den moderne kapitalistiske utviklingen, liberalisme og oppløsning av tradisjonelle verdier. «Antisemittismen» så seg selv som en motbevegelse mot denne utviklingen, og var derfor antiliberal, antikapitalistisk og antimoderne.

Et viktigere poeng for Rian er at islam ikke har en slik antijudaistisk historie som kristendommen. Kristendommens historie i forhold til jødene er lite å være stolt av, men jeg tror mange vil si at historien mellom jøder og muslimer har vært mer blandet enn det lerretet Rian trekker opp. Selv om jøder og muslimer mange steder har levd tett side om side i fred og fordragelighet, har det ikke vært slik overalt og til alle tider. Heller ikke i dag. Også i HL-senterets befolkningsundersøkelse ser vi at antisemittismen er mer utbredt blant de muslimske respondentene enn den er i befolkningen for øvrig.

Som konflikten mellom Israel og Palestina er kompleks, er også antisemittismens historie det samme. I antijudaismens historie er selvsagt jødene som Kristusmordere en viktig komponent som Rian påpeker, men Adolf Hitlers raseideologiske antisemittisme hadde lite med «jødene som kristusmordere» å gjøre – selv om han selvsagt kunne spille på denne eldre antisemittiske tropen for å få med seg store deler befolkningen. Jødehatet blir dessverre forfektet også i dag, av regimer hvor tropen om jødene som kristusmordere er fullstendig uten betydning for deres antisemittisme.

Antisemittismen har alltid vært dynamisk og fleksibel, ikke så endimensjonal som Rian hevder. Innenfor én diskurs kunne jøden være symbolet på kommunismen, mens innenfor en annen var jøden symbolet på kapitalismen. Antisemittismen har til ulike tider hatt ulike komponenter og varianter som antijudaisme, moderne sekulær judofobi og rasebiologiske antisemittismen for å nevne noe.

Nyere varianter av antisemittisme har alltid trukket veksler på eldre antisemittiske troper og retninger, men alltid koblet seg opp til den enhver tid eksisterende kontekstuelle virkelighet. Sånn er det dessverre også i dag.